

**1994**-cü ilin 10 oktyabr tarixində 74 yaşında müəmmalı şəkildə maşın qəzasında həyatını itirən Fransanın 8 hərbi mükafatı ilə təltif olunan, İkinci Dünya Müharibəsinin iştirakçısı, partizan, Fransa Müqavimət Hərəkatının görkəmli nümayəndələrindən biri, Qarabağ müharibəsi şəhidi, Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Mikayıl Cəbrayilovun atası Əhmədiyyə Cəbrayilov xalqımızın qürur duyduğu qəhrəmandır.



Lakin Hitler faşizminin qanlı düşməni olan və faşizmlə mübarizədə böyük şücaətlər göstərən Əhmədiyyə Mikayıl oğlu Cəbrayilov haqqında "Vikipediya" açıq ensiklopediyasında yayımlanan məqalələrə "Vikipediya" rəhbərliyinin şübhəli münasibəti bizi narahat etməyə bilmir. Ə.Cəbrayilov haqqında rus və Azərbaycan dillərində "Vikipediya"da mövcud olan məlumatlara belə bir giriş yerləşdirilib: "Bu məqalənin neytrallığı şübhə doğurur. Məqalədə tərəf tutma və ya pisləmək məqsədi daşıyan və doğruluğu sübut edilməyən fikirlər olduğu iddia edilir. Xahiş olunur bu məsələ ilə əlaqədar müzakirələrdə iştirak edəsiniz. Bu məqalənin bəzi məlumatlarının mənbəyi göstəriləməyib.

Daha ətraflı məlumat üçün məqalənin müzakirə səhifəsinə baxa və məqaləyə uyğun formada mənbələr əlavə edib "Vikipediya"nı zənginləşdirə bilərsiniz.

Bu məqalənin sonunda mənbə siyahısı var, ancaq məndaxili mənbələr heç və ya kifayət qədər istifadə edilmədiyi üçün, bəzi məlumatların mənbəyi bilinmir. Lütən, mənbələri uyğun şəkildə mətnin daxilində yerləşdirərək məqalənin təkmilləşdirilməsinə kömək edin".

Bu qeyd diqqətimizi xüsusilə çəkdi. Bəzində kifayət qədər zəngin, qürur doğurucu faktlar olan Ə.Cəbrayilovla bağlı hazırlanan məqalələrə belə münasibətin haradan qaynaqlandığı təəccüb doğurur. Faşizmə qarşı mübarizənin önündə gedən Ə.Cəbrayilov gerçək bir qəhrəmandır, özü də təkəcə bizim qəhrəmanımız deyil, Avropanın da qəhrəmanıdır.

Məsələ burasındadır ki, ermənilər faşizmin tərəfdarı, Hitlerin əlatısı olan Njde və digərlərinə heykəllər ucaldığı, "Vikipediya" və digər mənbələrdə "zəngin" bioqrafiyalar düzəltdiyi bir halda, Ə.Cəbrayilov kimi qəhrəmanımıza aid məqaləyə "Vikipediya" rəhbərliyi

ləyə "Vikipediya" rəhbərliyi belə mənfi münasibət sərgiləyir. Halbuki, onlar insanlıq, bəşəriyyət düşməni olan erməni sovinistləri, faşizm qulları haqqındakı məqalələrə toxunmurlar, o cür zərərli məqalələrin başqa dillərə tərcümə edilərək yayılmasına şərait yaradırlar. Hesab edirik ki, Azərbaycan vikipediyaçıları Ə.Cəbrayilov haqqındakı məqalələri daha da zənginləşdirəcək və onu mükəmməl şəkildə bir neçə dildə hazırlayaq yayacaqlar. Bizim üzərimizə düşən vəzifə faşizm düşməni olan qəhrəmanımız haqqında daha səhifəli məlumatların beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılmasına nail olmaqdır.

AMEA-nın Fəlsəfə İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Faiq Ələkbərlinin sözlərinə görə, faşistlərə əsir düşən azərbaycanlılar arasında Sovet ordusuna qarşı vuruşanlar da olub, sonradan onlardan bəziləri yenidən Sovet ordusuna qayıdıb. "Ola bilsin ki, Əhmədiyyə Cəbrayilovla da bağlı belə bir fakt olub. Hətta belə bir fakt olsa belə, Əhmədiyyə Cəbrayilovu, Mehdi Hüseynzadəni və digər partizanları, Müqavimət Hərəkatı iştirakçılarını hansısa formada ittiham etmək doğru deyil. Çünki, əslində, o vaxt Azərbaycan Sovet İttifaqının tərkibində idi, işğal faktı var idi. Onda II Dünya Müharibəsində iştirak edən və almanların tərəfinə keçən azərbaycanlıların bir qismi hesab edirdi ki, Sovet ordusu ilə döyüşüb Azərbaycanı Sovet işğalından azad edəcək. Yəni bu mümkündür. Ə.Cəbrayilov da Fransa Müqavimət Hərəkatına qoşulmuşdu və 1947-ci ildə ölkəmizə qayıtdıqdan sonra onu "Vətən xainliyində" ittiham etmişdilər. Lakin Şarl de Qol SSRİ-yə gəldikdən və onunla görüşdükdən sonra Ə.Cəbrayilov bəraət almışdı. Yəni bu məsələni qaldırmaq, "Vikipediya"dan onunla bağlı məlumatların silinməsi düzgün deyil. Ə.Cəb-

# Faşist Njdeni qəhrəmanlaşdırırlar, əfsanəvi qəhrəman Əhmədiyyə Cəbrayilovu "Vikipediya"dan sildirənlər...

**Faiq Ələkbərli:** "Əhmədiyyə Cəbrayilov haqqında məqalələrin silinməsində kimlərin əli var, burada ermənilər nə dərəcədə rol oynayır, yoxsa..."

rayilov haqqında məqalələrin silinməsində kimlərin əli var, burada ermənilər nə dərəcədə rol oynayır, yoxsa beşinci kalonun nümayəndələri bu işi həyata keçirib, bunu birmənalı demək çətindir. Bilirsiniz ki, hələ də Azərbaycanda bəzilər faşistlərin tərəfinə keçib sovetlərə qarşı döyüşənləri "xəyanətkar" hesab edirlər. Bu yanlış düşüncədir".

O hesab edir ki, biz öz qəhrəmanlarımıza münasibətdə hər zaman həssas olmalıyıq və onlara qarşı xoşagəlməz münasibətin qarşısını almalıyıq.

Adı bütün Avropada populyar olan və avropalıların bu gün də sevgi, ehtiramla xatırladıqları, İkinci Dünya Müharibəsi illərində Fransa Müqavimət Hərəkatının iştirakçısı olan, "Armed Mişel", "Ryus Armed", "Xarqo" və başqa adlarla Fransanın azadlığı uğrunda döyüşlərdə iştirak edən Ə.Cəbrayilov 22 sentyabr 1920-ci ildə Şəki rayonunun Oxud kəndində anadan olub. Fransanın azadlığı uğrunda döyüşlərdə iştirak edən Ə.Cəbrayilov Fransanın orden və medalı ilə, o cümlədən, "Hərbi medal"la təltif olunub.

1935-ci ildə Şəkiddə Kənd Təsərrüfatı Texnikumunun Zootexnika və aqronomiya fakültəsinə daxil olan Ə.Cəbrayilov 1938-ci ildə buranı aqronomiya ixtisası üzrə bitirir və növbəti illərdə Quba-Qusar-Xaçmaz-Dəvəçi-Yalama rayonları zonasında ipəkçi kimi işləyir. 1940-cı ildə Kommunist Partiyasına daxil olan qəhrəmanımız Sovet ordusunda könüllü olaraq Böyük Vətən Müharibəsinə gedir. Orconikidze diyarının Nevinnomissk şəhərindəki aviasiya məktəbində hazırlıq keçən həmyerlimiz bir neçə ay davam edən kurslardan sonra kiçik leytenant rütbəsi alaraq Moskva yaxınlığında yerləşən 35-ci divizionun 350-ci bombardmançı eskadriliyasına, texniki xidmət sahəsinə təyin olunur.

1942-ci ilin aprelində Ukraynanın Donbas şəhərinə göndərilir və orada 350-ci alayın siyasi rəhbərinin köməkçisi təyin olunur. Bu alayın tərkibində o, Ukraynanın Barvinki-Lozovaya-İzyum rayonu ətrafındakı döyüşlərdə iştirak edir. Baş

leytenant rütbəsi alır.

**Faşist düşərgəsindən qaçışa cəhd...**

Ə.Cəbrayilovun həyatında ən məşəqqətli günlər onun faşistlər tərəfindən əsir götürüldüyü vaxtlar olub. Belə ki, 1942-ci ilin aprel və ya may ayında onun təyyarəsi Kursk ətrafında vurulur. Həmin dövrdə 350-ci alay Şimali Donetsk çayının sahilində, İzyum çayının yaxınlığında ağır yaranlır və almanlara əsir düşür, Barvinka və Lvov yaxınlığındakı həbs düşərgələrinə göndərilir. Bir düşərgədən başqa düşərgəyə keçid 3 ay davam edir. Hər gün piyada təxminən 60 km yol qət olunurdu.

Ə.Cəbrayilovun Fransada Valleroy kəndində əsir olduğu məkan 1943-cü ildə Daxau həbs düşərgəsinə göndərilir və birinci dəfə qaçmağa cəhd edir. Bıçaqla silahlanaaraq özünü sərxoşluğa vurur, gecənin qaranlığından istifadə edərək gözetçiyə yaxınlaşır və boğazını kəsmək istəyir. Cəhd baş tutmur və nəticədə almanlar tərəfindən Fransanın cənubunda, Tuluza şəhəri yaxınlığındakı Montoban həbs düşərgəsinə göndərilir. Burada o, 4167 nömrəli əsir idi. Bu həbsxanada o, vərəm xəstəliyinə tutulur.

**Müqavimət Hərəkatına qoşulma, yaxud tabutda qaçış...**

1943-cü ildə həbsxana komendantının qulluqçusu madam Jannanın köməyi ilə fransız vətənpərvərləri almanların diqqətini yayındırmaq üçün tabutda gizlənmiş Əhmədiyyəni xilas edərək Jannanın evindəki zirzəmiyə gətirirlər. Sağaldıqdan sonra Əhmədiyyə faşistlərdən qisas almaq üçün qəti qərara gəlir və özünü buna hazır hesab edir. Fransız dilini öyrənir, madam Jannanın sayəsində onun vətənpərvər dostları və partizan hərəkatları ilə əlaqəyə girir, Müqavimət Hərəkatının kapitan Delplankın (ləqəbi "Düma") rəhbərlik etdiyi Tarn və Qaron departamentlərindəki 4-cü eskadronun üzvü olur. Ə.Cəbrayilovun gizli fəaliyyət ləqəbləri "Xarqo", "Fraj", "Qoçaq", "Ryus Armed" və s. olub. İşğalçı alman hakimiyyət orqanları

onun başına 10 min alman markası mükafat təyin edib.

1944-cü il 22 mayda Əhmədiyyəni əvvəlcə Kaberta partizan dəstəsinə, sonra isə kapitan Delplankın komandanlığı etdiyi Düma Gizli Ordusuna keçirirlər, Əhmədiyyə bu dəstənin Tarn və Qaronun azad edilməsi uğrunda apardığı bütün döyüşlərdə iştirak edir. 1944-cü il 19 avqustda Montobanın azad edilməsi və buna qədərki digər əməliyyatlara qatılır.

**Şarl de Qolla birinci görüş...**

20 avqustda azad edilmiş Parisdə general Şarl de Qoll Ə.Cəbrayilov ilə görüşür. Bu görüşü fotoşəkil təsdiq edir, həmin dövrdə Fransa müvəqqəti hökumətinin prezidenti olan Şarl de Qollun iştirak etdiyi banketdə Əhmədiyyəni görmək olar. 28 avqustda Əhmədiyyə Montobanda yaradılan 3-cü briqadaya daxil olaraq Vozj və Elzasdakı döyüşlərdə iştirak edir. 1945-ci il 1 martda o, 3-cü briqadanın 4-cü eskadronuna daxil olur. Bir sıra tapşırıqlarla yanaşı, Ə.Cəbrayilov dəmir yol xətlərinin partladaraq düşmənin minlərlə fransız Almaniya-dakı həbs düşərgələrində apararaq işlətməsinə mane olub. Həbs düşərgəsinə aparılan 500-ə yaxın fransız uşağı xilas edən zaman yaranlıb və alman zabiti formasında olduğu üçün bir müddət alman hərbi hospitalında müalicə alıb. Müalicəsi bitdikdən sonra Albi şəhərinə hərbi komendant təyin olunur. Bir müddət alman zabiti kimliyində partizanlara çox əhəmiyyətli məlumatlar ötürüb. Daha sonra bütün komendatura zabitlərini əsir götürərək partizanlara təhvil verib. O, körpüləri sıradan çıxarır, alman anbarlarını və faşist zabitlərinin yaşadığı evləri yandırır. Onun başçılığı altında Lion şəhərinin mərkəzində düşmənin tankları yandırılır. Müvəffəqiyyətlə aparılan təhlükəli əməliyyatların müqabilində Fransa Kommunist Partiyasının baş katibi Moris Torez ona tapança bağışlayır.

16 martda o, 3-cü briqadadan tərxis olunur. 1945-ci ilin mayında Birinci Fransız Ordusunun tərkibində yenicən Vozj və Elzasdakı

döyüşlərə qatılır.

**Vətənə qayıdış**

1946-cı ildə Əhmədiyyə qəti qərara gəlir ki, vətəninə qayıtsın. Fransa onun hərbi şücaətlərini layiqincə qiymətləndirir və o, medal və ordenlərlə, o cümlədən, şəxsi igidliyə görə "Hərbi medal"la (bu medal sırası əsgərə hərbi paradda generaldan irəlidə addımlamaq hüququ verir) təltif olunur.

25 noyabr 1946-cı ildə Şarl de Qollun köməyi ilə Əhmədiyyə SSRİ-yə qayıdır. Burada o, vətən xaini kimi qəbul olunur və Moskvadakı yoxlamaların birində onun mükafatlarının bir hissəsi əlindən alınır.

1947-ci ildə Sürəyya xanım ilə ailə qurur, 1948-1962-ci illərdə bu nikahdan 7 uşaq dünyaya gəlir. 1964-cü ildə Kirovabad (indiki Gəncə) Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda yarımçıq qalmış təhsilini davam etdirir.

**Şarl de Qollun Moskvaya gəlişi ilə bağlı Ə.Cəbrayilovun adına göndərilən dəvətnamə...**

1966-cı ildə Fransa Prezidenti olmuş Şarl de Qoll SSRİ-yə səfəri zamanı Ə.Cəbrayilovu görmək istədiyini bildirib və o, Moskvaya çağırılıb. 1968-ci ildə Sovet hökuməti tərəfindən "vətən xaini" adı onun üstündən götürülür və bəraət verilir. 1970-ci ildə Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda təhsilini başa vurduqdan sonra Şəki rayonundakı Nərimanov adına kolxozda baş aqronom işləyir. 1971-ci ildə "Qırmızı Əmək Bayrağı" ordeni ilə təltif olunur.

1986-cı ildə Ə.Cəbrayilov 5 fransız mükafatına layiq görülür - "Müharibə xacı", "Hərbi şücaət xacı", "Fransa Müqavimət Hərəkatı" medalı, "İgidliyə görə" medal, "Yaranmağa görə" medal. 1990-cı ildə Şarl de Qollun anadan olmasının 100 ildönümünə həsr olunmuş mərasimlərdə iştirak etmək üçün Parisə dəvət olunur.

1994-cü il 6 yanvarda Front National Milli Hərəkət memuru Rene Rassel Ə.Cəbrayilova Fransa Müqavimət Hərəkatında iştirakını təsdiqləyən sənədi təqdim edir.

**İradə SARIYEVA**